

Pídeme Xosé Ramón -Moncho- Pena que conte no **FA-RO DA CULTURA** como vivín o primeiro Día das Letras Galegas. Intentarei compracelo de contado.

En 1963 cumpriáanse cen anos da publicación de *Cantares Gallegos* de Rosalía de Castro, ocasión que Francisco Fernández del Riego quixo pór en valor ao servizo da Patria. De xeito que o vello amigo, apoiado por Xesús Ferro Couselo e Manuel Gómez Román, conseguiu que a Academia Galega declarase o 17 de Maio "Día das Letras Galegas", celebración destinada a se perpetuar a través de todos os séculos futuros. Presidía daquela a nosa institución o xurista Sebastián Martínez-Risco e Macías, procedente de Izquierda Republicana.

Convén precisar que o Réxime, especialmente a policía político-social, consideraba, e con razón, a Del Riego e a Gómez Román como "galeguistas" e "desafectos" á ditadura franquista. Canto a Ferro Couselo, igualmente democrata e galeguista, na ficha del constaba que fixera a Guerra Civil na "zona roja" e encadrado na CNT.

Por aquel tempo, eu traballaba no colexio Fingoi, de Lugo, como profesor de francés. O director do centro, Ricardo Carballo Calero, galeguista e oficial que fora no Exército Republicano, informou-me do acordo tomado na Academia, pero nin el nin eu pensamos en facer calquera acto o Día das Letras Galegas en Fingoi ou noutro lugar de Lugo. Quen si se mobilizou, decatándose inmediatamente da importancia daquela oportunidade, foi Xesús Alonso Montero, que daquela era cate-drático nun instituto da cidade e militaba no PCE.

Coido que Alonso Montero se puxo en contacto con Celestino Fernández de la Vega, secretario técnico do Goberno Civil, para arranxar os permisos necesarios. Conseguídos estes, preparou coidadosamente o primeiro Día das Letras Galegas. A posta en escena resultou sorprendente.

Nun salón de actos cedido pola administración pública –non sei se no edificio do mesmo Goberno Civil–, formouse unha presidencia na que figuraban varios xerarcas franquistas, entre os que destacaba o gobernador militar da praza de Lugo, en uniforme de xeneral de brigada. Un gran retrato de Franco ollaba para o público cun xesto que me pareceu ameazante. Por cima do "Generalísimo", lucía un crucifixo de grandes dimensións como era regra do réxime totalitario e nacionalcatólico.

O peso do acto levouno un Alonso Montero de verbo brillante, que usou o galego para expór a súa interpretación de Rosalía de Castro en clave de realismo social. Eu falei tamén en galego e nunha liña de compromiso social ben semellante. Ao amosar as ideas que a lectura de Rosalía me suscitaba, tiven medo das autoridades do réxime represivo. Un medo tal que me paralizou os músculos que median entre o nariz e o labio superior, de xeito que a miña alocución debeu de resultar moi pouco convincente. Tiña eu, aquel 17 de Maio de 1963, vinte e cinco anos e estaba en plena "Operación Paloma Mensajera". Tratábase de construír, en clandestinidade, un Consello da Mocidade e, ulteriormente, un partido nacionalista de esquerda. Por aquelas datas sentía os ollos da policía franquista asexando en cada esquina. Para rematar o acto, Rafael Báñez, alumno de Preuniversitario, recitou moi ben algúns poemas de Rosalía. Báñez, andando o tempo, sería avogado laboralista e militante do PCE.

As autoridades, entre as que se incluía aquel inque-dante brigadier co peito inzado de condecoracións, abandonaron o salón "y no hubo nada" (Cervantes). A muller de Carballo Calero, Ignacia Ramos, colleume dun brazo e díxome: "Se non fose polo Cristo e polo retrato de Franco, unha diría que deu a volta a tortilla e que chegou a III República, oíndo o que ti e mais Alonso predi-castes". Celestino Fernández de la Vega estaba, pola súa banda, moi satisfeito.

Ao día seguinte, e na terraza do café Madrid, sempre en Lugo, Ánxel Fole acusounos aos participantes no acto das Letras de colaboracionistas. Contesteille coa dureza que esixía o seu insulto.

Pasar, non pasou nada do que eu temía. Fraga Iribarne era ministro de Información e Turismo e iniciaba, xa daquela, a súa maquiillaxe pseudo-democrática do franquismo. Daba tamén pasos na dirección dun achegamento persoal ao galeguismo. Isto concretoouse nun fei-

to: a creación dun Premio Nacional de Poesía –dos de Madrid, por suposto– en galego. Formaron parte do xurado Carballo Calero e Alonso Montero. Resultou premiado o libro *Entre o si e o non*, de Xosé Luís Franco Grande.

Por outra banda, Otero Pedrayo despregou unha grande actividade, acudindo a varios foros de Galicia a disertar sobre Rosalía de Castro en ocasión daquel primeiro Día das Letras Galegas. Tal día non deixou de crecer en relevancia e significación.

Memoria do Día das Letras

O 17 de Maio
de 1963 en Lugo

XOSÉ LUÍS MÉNDEZ FERRÍN

